

A VESZPRÉMI SZENT GYÖRGY-KÁPOLNA KÖRNYEZETÉBEN VÉGZETT
2022. ÉVI FELTÁRÁS ELSŐ EREDMÉNYEIHEGYI DÓRA¹ – KÉKESI MÁRK² – KRISTÓF VIRÁG³ – SZOBOSZLAY GERGELY⁴Magyar Régészet 11. évf. (2022) 2. szám, pp. 37–46. <https://doi.org/10.36245/mr.2022.2.5>

A Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézetének munkatársai 2021. szeptemberében kezdték meg a veszprémi Várhegyen az Érsekség tulajdonában lévő ingatlanokon az előzetes régészeti dokumentáció (ERD) készítéséhez kapcsolódó próbafeltárásaikat, amelyek az Európa Kulturális Fővárosa 2023 programsorozat keretein belül valósultak meg; 2022. februárjában pedig a próbafeltárásokkal párhuzamosan megindultak a megelőző feltárások is, melyek első fázisát a Szent György-kápolna környezetében és a tőle északra található Nagyszeminárium pincéjének délnyugati részén megvalósult teljes felületű feltárás jelentette.⁵ Jelen tanulmányban kutatásunk első, jelentős eredményeit igyekszünk összefoglalni, amelyek tovább bővítették ismereteinket e kiemelkedő történeti helyszín tekintetében.

Kulcsszavak: veszprémi vár, Szent György-kápolna, Szent Mihály-székesegyház, középkori temető

BEVEZETÉS

Kutatásunk középpontjában a veszprémi Várhegy északi végében található Szent György-kápolna állt, amely környezetével együtt jelentős szerepet töltött be Veszprém történetében a középkor-kora újkor folyamán. A Szent György-kápolna megnevezés alatt két, eltérő időszakban létező épületet értünk. A korai kápolna feltehetőleg a 10. században már állt, majd a 13. században visszabontva falait épült meg a későbbi, oktagonális alaprajzú kápolna.

A Szent Mihály-székesegyház és a Nagyszeminárium közötti telekrészen korábban, 1957-ben H. Gyürky Katalin végzett régészeti feltárást, átvéve a nem sokkal azelőtt Hungler József által megkezdett, de nem túl szakszerű ásatásokat. A szisztematikus tervátlás középpontjában a két periódusú Szent György-kápolna feltárása állt, melynek közvetlen környezetét H. Gyürky 15 egymást metsző árokkal szondázta meg egy egységes szelvényháló keretein belül (1. kép).⁶ Ezenkívül Tóth Sándor és Kralovánszky Alán 1970–80-as években végzett feltárásai érintették részben a kápolna és a székesegyház közti területet (TÓTH 1974, KRALOVÁNSZKY 1990). Egyéb régészeti feltárássra a területen nem került sor. Az 1957-es feltárást követően készült el a felszínre került romok fölér Erdi Ferenc építészeti és Szilávik Tibor statikai tervei alapján az a védőépület, amely évtizedek óta védi azt, egyben lehetőséget ad a kápolna bemutatására is. A romok konzerválását és kiegészítését Koppány Tibor tervezte (ERDEI & KOPPÁNY 1966, 89–90).

A 2022. február elejétől március közepéig tartó munka során a kápolna környezetében feltárandó területet öt különálló kutatási egységre bontottuk: a kápolna jelenlegi védőépületén belül; a védőépülettől keletre, nyugatra, illetve délre lévő területek; valamint a Nagyszeminárium déli pinceszárnyának nyugati szakasza (2. kép).⁷ A feltárási területen a mai utcaszinthez képest átlagosan 3 m mélységben

¹ Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet, e-mail: hegyi.dora@mnmu.hu

² Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet, e-mail: kekesi.mark@mnmu.hu

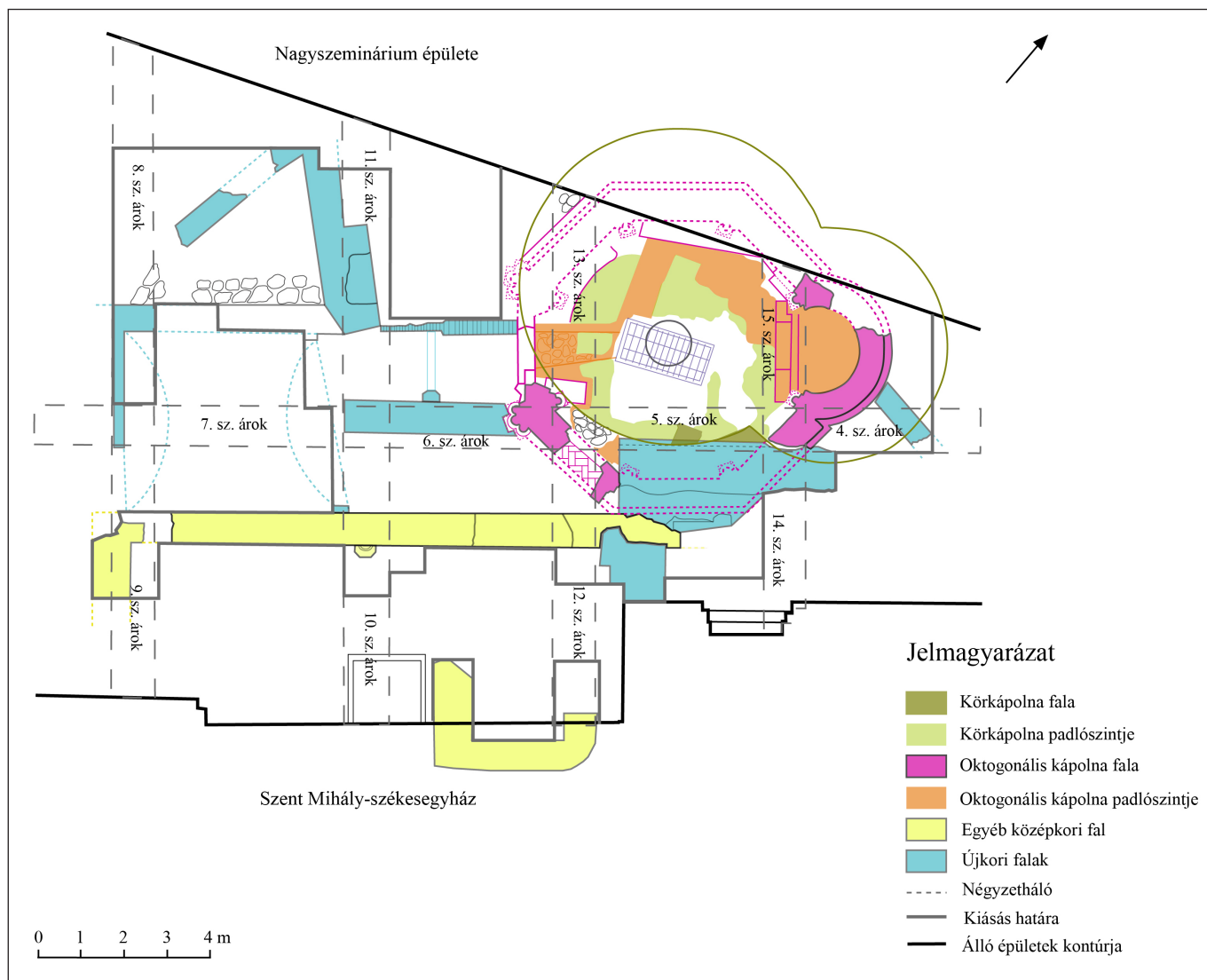
³ Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet, e-mail: kristof.virag@mnmu.hu

⁴ Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet, e-mail: szoboszlay.gergely@mnmu.hu

⁵ A feltárások a „Veszprémi Vár területén található műemlékegyüttes felújítása és fejlesztése” elnevezésű beruházás keretében, a Castellum Vagyonkezelő Igazgatóság megbízásából valósultak meg. A feltárást 2021-ben a Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. munkatársaiként végeztük. 2022. január 1-jétől a 776/2021. (XII. 23.) Korm. rendelet 17. §-a értelmében a korábban megkezdett munkát a Magyar Nemzeti Múzeum munkatársaiként folytattuk tovább.

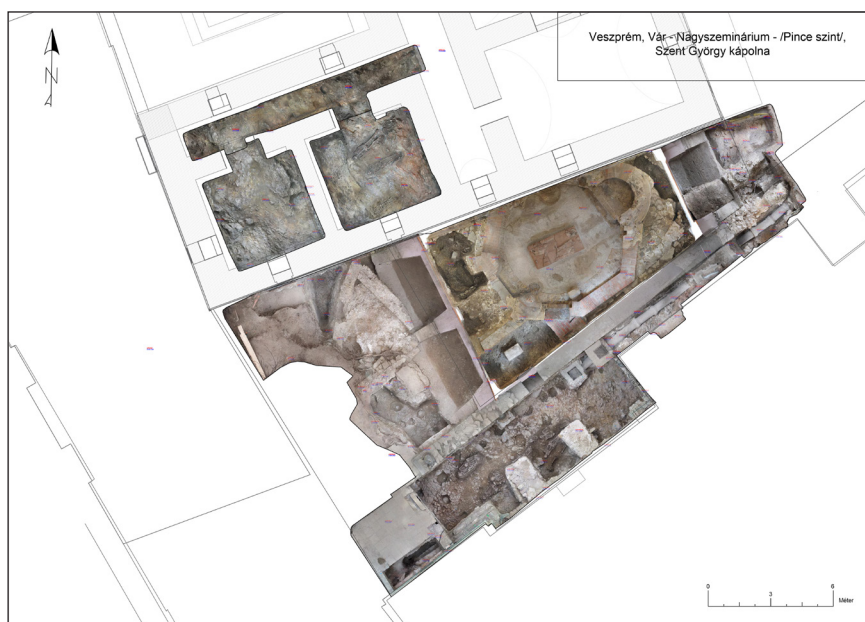
⁶ H. Gyürky Katalin kutatásának eredményeit részletesen lásd: H. GYÜRKY 1963, 341–408.

⁷ Szeretnénk köszönetet mondani Fülöp Andrásnak, aki veszprémi feltárásainkat konzulensként végigkövette. Értékes gondolataival, tanácsaival folyamatosan segítette munkánkat!

1. kép. H. Gyürky Katalin 1957. évi feltárásának alaprajza, részlet (átrajzolta: Kristóf Virág)

elért természetes sziklafelszint szinte teljes kiterjedésében olyan humusréteg fedte, amely vegyesen neolitik, rézkori és bronzkori leletanyagot tartalmazott. Az őskori réteg alatt két, egymással párhuzamosan futó észak-déli irányú cölöpsort és egy temetkezést tártunk fel, melyek mindegyike a sziklafelszínbe vájva került elő. Az őskori jelenségek és leletanyag alapján elmondható, hogy – bár a kápolna területe elsősorban a középkorban töltött be fontos szerepet – nem elhanyagolhatóak a korábbi megtelepedések nyomai sem, amelyek egészen a neolitikumig nyúlnak vissza.

2. kép. A Szent György-kápolna környékén és a Várhegy északi végében álló Nagyszeminárium pincéjében 2022-ben végzett feltárás alaprajza

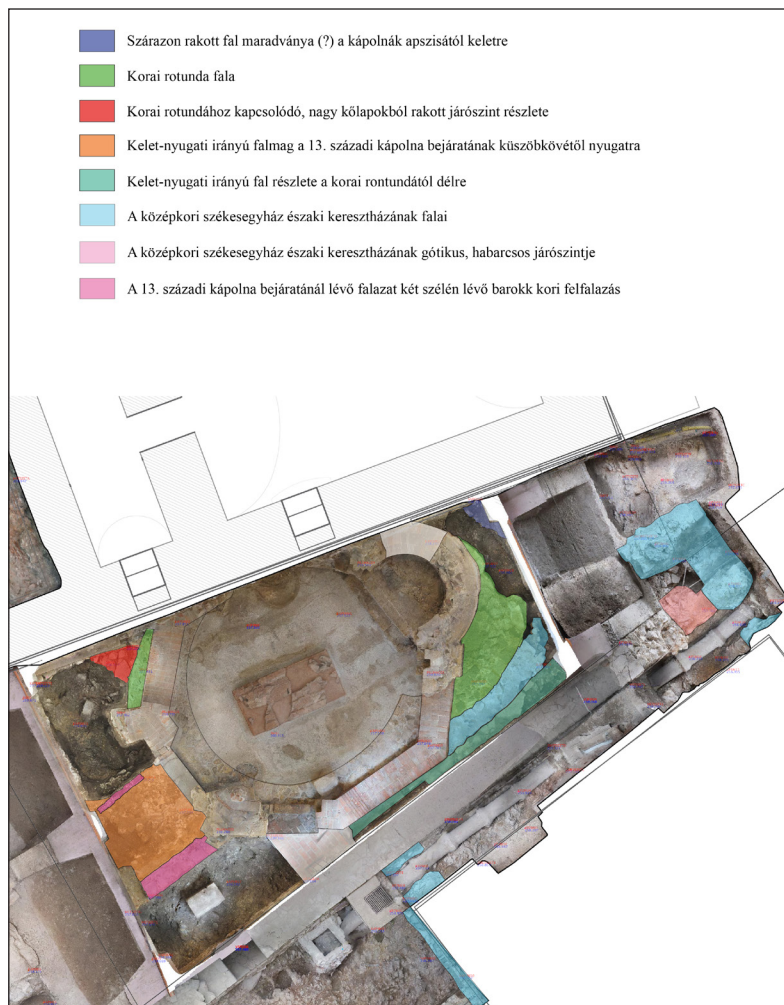
A KORAI KÖRKÁPOLNA IDŐSZAKA

A középkor korai időszakának központi emléke a Szent György-kápolna első periódusát jelentő, feltehetően a 10. században már álló körkápolna, amely az 1110 körül íródott Imre-legenda szerint a teret adhatta Imre szüzességi fogadalomtételének.⁸ A kápolnától közvetlenül nyugatra, a modern járószint eltávolítása után kirajzolódott a korai kápolnafal koronájának íves kontúrja. Ez alapján a rotunda íves vonala nem egyezik meg a Gyürky Katalin-féle feltárások eredményeként kisserkesztett alaprajzzal. A nyugati részen 1957-ben nem tárták fel a korai kápolna falát, így pusztán a ma is látható apszistól délre megfigyelt beugrás alapján szerkesztették ki hipotetikus alaprajzát. Míg a rekonstrukciókon a 13. századi oktagonális kápolna északnyugati fala még a korábbi rotunda belső terébe esik, addig az ásatáson kirajzolódó falszővetek alapján a körkápolna falának külső síkja éppen csak kiugrik a 13. századi kápolnafal felfalazása alól. A kör alaprajzú épület patkóíves apszisának visszabontott déli része kibukkan a későbbi kápolna apszisa alól. A korai rotunda alapfalait az őskori humuszréteg felszínére építették. A törtkőből rakott fal kövei közé habarcsot kentek, melynek fehéres színe elüt a 13. századi szerkezeteknél látható sárgás, szervesebb habarcsból.

A sziklafelszín egyenetlenségeit kiegyenlítő vastag, habarcsos felszínt tártunk fel a kápolnától nyugatra-délnyugatra eső területeken, mely a korai kápolna felépülte előtt egyfajta építési szint gyanánt készülhetett. A korai kápolnához köthető az apszisától keletre feltárt temetkezés is, amelynek tájolása a rotundához hasonlóan szabályosan kelet-nyugati (3. kép).

A korai rotunda és a Nagyszeminárium déli falának nyugati metszéspontjában kőlapokból álló felszín részlete jelentkezett (4. kép); nívóját nagyobb, lekopott kőlapok alkották. A kopásnyomokból ítélve ez egy járószint lehetett, melynek szorosan illesztett kövei között a réseket habarccsal töltötték ki. A felszín egyidős lehet a kápolna első periódusával, hiszen a kőlapok illeszkednek annak falazatához. Jól látható, hogy a lapok alkotta felületet a kápolna 13. századi átépítése során átvágták, ami a második periódus északnyugati pillérénél is megfigyelhető volt: a pillér járószintbe történő beásásával kialakított alapozásába ugyanis több járólap is belekerült. Ugyanígy vágták e korai járófelületet a védőtetőn belül itt feltárt középkori temetkezések is. Mindhárom sír tájolása megegyezett a székesegyház enyhén északkeletre mutató irányával.

A 13. századi kápolna kapujának küszöbkövéhez egy habarcsos-köves, visszabontott fal kapcsolódott be, melyet a korai kápolna építéséhez köthető, a

3. kép. A 2022. évi ásatáson feltárt falak, járószintek és egymással való viszonyuk a kápolnák közvetlen környezetében

⁸ „Megtörtént, hogy mikor egyik éjjel titokban, csupán egyetlen szolgát magához véve imádkozni ment abba az igen ősi és ódon templomba, amit Veszprém városában Krisztus drága vértanújának, Györgynek a tiszteletére építettek, hogy ott imádságba merülve magában azt fontolgassa, milyen még kedvesebb dolgot ajánlhat fel Istennek”. PRAZNOVSZKY 1994, 119.

4. kép. A korai kápolnához csatlakozó, kőlapokból kialakított járószint

5. kép. Az oktagonális kápolna bejáratánál lévő visszabontott falmag

sziklafelszínre kent, fent említett habarcsrétegre raktak. Konkrét falsíkot nem lehetett megfogni; igaz, utólag barokk téglával keretezést adtak neki, amely a déli oldalon a küszöbkövet övező kötegpillérnél felfutott a faragott, 13. századi tartóelemekre is. 1957-ben ezt újkori falként, a kápolnába vezető lépcső déli pofafalaként határozták meg. Az eredeti falsíkból úgy tűnik, a falmagon túl nem maradt semmi a barokk felfalazás alatt. A kápolna küszöbköve ráfed a fal koronájára, így feltételezhető, hogy az korábbi, mint a 13. századi kápolna.⁹ Fontos kiemelni, hogy a fal kelet-nyugati tájolása és a kápolna azonos tengelyében elfoglalt helyzete megegyezik azzal a falsarokkal, amit Kralovánszky Alán a Vár utca alatt tárt fel (KRALOVÁNSZKY 1990, 64), és kérdőjelesen egy korai palota sarkával azonosított. A két szerkezet kapcsolata csak feltételes és pusztán egybeeső tájolásukon alapul. H. Gyürky ásátása során keskeny szondát nyitott a feliratos küszöbkö belső oldalán, melyben azonosította e visszabontott fal folytatását; azonban annak a korai kápolna téglapadlójával való viszonya a dokumentáció alapján bizonytalan, így ennek tisztázására a kápolna belső terében később megvalósuló hitelesítő feltárás során feltétlenül szükség lesz (H. GYÜRKY 1957, 17–18; 5. kép).

A korai körkápolnán túl még feltehetően a 11. századi, román kori székesegyház megelőző időszakhoz köthető az a három temetkezés is, melyek a székesegyház északi fala mellett kerültek elő: annak tájolásához képest még inkább délnyugat-északkeleti tájolásúak, ráadásul a templom irányát követő sírok bolygatták őket. Fontos megjegyezni, hogy a sírok (mellékletek hiányában) csupán tájolásuk és egymáshoz való viszonyuk alapján adnak lehetőséget relatív kronológia felállításához. Szintén ide kapcsolható az a sír is, melyet a templom északi mellékhajó-falának a nyugati toronyhoz csatlakozó, román kori periódusához tartozó szakasza építéskor bolygattak meg (6.kép).¹⁰ Ezek a temetkezések tovább erősítik azt a korábbi feltételezést, melyet már Tóth Sándor is megfogalmazott, hogy a székesegyház helyén minden bizonnyal létezett egy olyan szakrális épület, mely az első, román kori periódusú templomot megelőzően állt itt és temetkeztek mellette.¹¹

A kápolna védőtetőjétől keletre a feltárás során egy kelet-nyugati irányú, habarcsba rakott kőfal külső síkja bontakozott ki 10 cm mélységben. Ez a keleti metszetfal előtt véget ér és befordul déli irányba; sarkát nagyméretű, faragott kváderkövek erősítik (7. kép). Ez az 'L' alaprajzú kőfal nem más, mint a

⁹ H. Gyürky Katalin a jelenleg is eredeti helyén látható feliratos küszöbkövet 15. századnak vélte; szerinte azt a Vetési-féle átalakítás során helyezték a korábbi küszöb helyére. Mivel a bejárat nem változott a kápolna 13. századi felépülése óta, így feltételezhető, hogy az eredeti küszöbkö is ráfedett a visszabontott falmagra (H. GYÜRKY 1963, 382).

¹⁰ Kralovánszky Alán 1974-ben a területen végzett régészeti megfigyelése során már azonosította ezt az általunk is megtalált temetkezést és a mieinkhez hasonló megfigyeléseket jegyezte le (KRALOVÁNSZKY 1976).

¹¹ E korai szakrális épülettel kapcsolatos történeti, régészeti és építészeti adatokat részletesen lásd: FÜLÖP 2021, 279–281; SIMON 2012, 437.

6. kép. A székesegyház északi falának alapozása alatt feltárt temetkezés az északnyugati torony mellett

7. kép. A középkori, északi keresztház külső sarka és északkeleti, kváderezett sarka

román kori északi keresztház északkeleti sarka, melyet a székesegyház későbbi átalakításai során rövidítették meg. Ezt a falszakaszt három helyen törték át a korábbi közműfektetések során; azonban így is jól azonosítható, hogy keleti fala a templom jelenlegi keresztházának északkeleti sarka alá fut be. Az előkerült falszakasz a székesegyház 1400 körül megvalósuló gótikus átépítésének nyomait is őrzi, ugyanis az északkeleti sarkot ekkor biztosan újjáépítették, járószintjét megemelték. A fal alsó része fehér színű, meszes habarcsba rakott kőfal, míg határozott elválást mutató felső részénél már sárgás színű habarcsba rakták a fal köveit. A keleti fal belső sarka mentén egy kis szakaszon ugyan, de megőrződött a későbbi, megemelt, habarcsos járószint (8. kép).

A jelenlegi keresztház északnyugati sarkának alapozásához a visszabontott, középkori keresztház nyugati falát használták fel, amelyet az itt futó esővíz-elvezető csatorna indítása és aknája miatt bontottak át teljes mélységben, ahogy a keresztház keleti falát is. A csatorna két oldalán kirajzolódtak a falcsonkok. A nyugati oldalon nem látható annak a középkori átépítésnek a nyoma, amely a keleti oldalon egyértelműen azonosítható volt. A középkori falszakasz itt egységesen fehér színű, meszes habarcsba rakott kövekből áll.

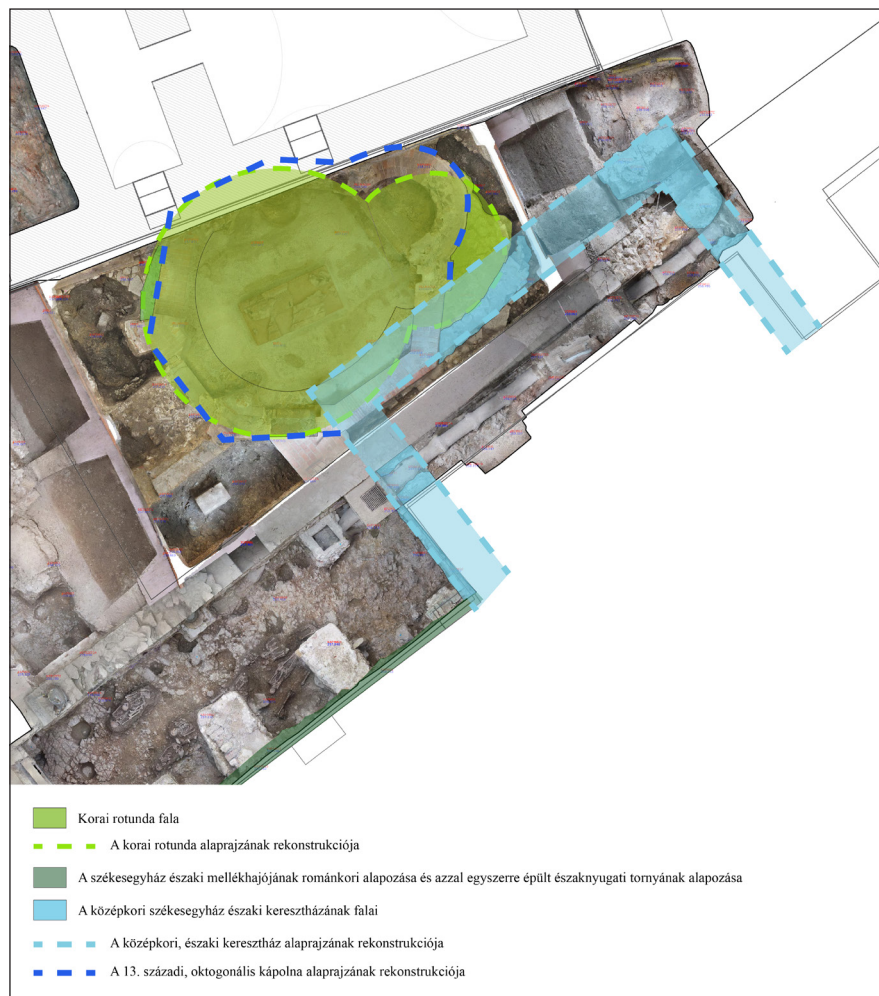

8. kép. A középkori, északi keresztház keleti, a modern közművek által átvágott fala és belső síkjához kapcsolódó gótikus, habarcsos járószint részlete

AZ OKTOGONÁLIS KÁPOLNA IDŐSZAKA

A kápolna 13. századi átépítése során a korai kápolna falait viszszabontották, és az új, sokszög alaprajzú épületet hozzáépítették a székesegyház középkori keresztházának már álló északi zárófalához. A két épület korábban is feltételezett kapcsolatára egyértelmű bizonyítékot szolgáltatottak a feltárt északi keresztház-falak, melyek pontosan illeszkednek ahhoz az 1957-ben megtalált, akkor Gyürky Katalin által újkorinak meghatározott, igen magasan megmaradt falszakaszhoz, amely a kápolna déli falának helyén állt. Valójában ez a középkori keresztház északi zárófala volt, egyben ez adta a kápolna déli falát is, hiszen ezt a román kori székesegyház keresztházához építették hozzá. 1352-ből adatunk van arra, hogy a Szent Györgynek szentelt kápolnában káptalani gyűlést tartottak, amely a székesegyházzal való szorosabb építészeti kapcsolatot is megmagyarázná (FÜLÖP & KOPPÁNY 2021, 46; 9. kép). A 14. századtól jelent meg a forrásokban a Szentlélek titulusú kápolna is, melyet a székesegyház északi falához hozzáépített térrel azonosíthatunk; azonban megfigyeléseink szerint ezt a területet feltehetően már a 11. századtól beépítették.

A késő középkor időszakában továbbra is meghatározó szerepet töltött be a terület, hiszen a veszprémi káptalan 1473. évi oklevele arról tesz említést, hogy Vetési Albert püspök a kápolnát, amelyet temetkezési helyéül választott, kifestette, felékesítette, és márványból oltárt állíttatott benne (GUTHEIL ET AL. 1960, 137, 360). Díszes kapuzatot kapott a nyugati bejárat, aminek zárókövéhez feltárásunk során egy további, feliratos vörösmárvány töredéket találtunk. Ebben az időszakban a székesegyház és az oktagonális kápolna körül tovább működött a temető, amit a feltárt, a székesegyház tájolásával megegyező irányú 19 sír bizonyít. A temető pontos kiterjedését nem ismerjük, azonban a Nagyszeminárium pincéjének délnyugati sarokhelyiségében nem volt nyoma temetkezésnek. Ez talán éppen azt mutatja, hogy nyugati irányban itt húzódtott a temető határa. Azonban fontos kiemelni, hogy a pincében a feltárt temető legalsó rétegét találtuk csak meg, így lehetséges, hogy a sekélyebben fekvő temetkezések az újkori építkezések során pusztultak el (10–11. képek). Ebben a helyiségben már egy olyan, a Várhegyet alkotó dolomitsziclába vájt gödörre bukkantunk, mely betöltése alapján a 16. század első felére keltezhető. A Nagyszeminárium építésekor kialakított pince érdekében a sziklát több helyen megfaragták, így a gödör felső részét is megbolygatták. Betöltésében több egész és töredékes kályhaszem, összetört egész edények, egy reneszánsz kőfaragvány, több padlótégla, állatsontok, növényi maradványok voltak.

9. kép. A középkori, északi keresztház vonalának rekonstrukciója és viszonya a korai és későbbi kápolnával

10. kép. A középkori temető részlete a székesegyház északi fala mellett, a két barokk támpillér között.

11. kép. A középkori temető részlete a Nagyszeminárium pincéjének délnyugati részén

A KÁPOLNA KÖRNYEZETE A KORA ÚJKORTÓL A JELENIG

A 16. század folyamán épülhetett meg, és még a 17. század elején is használatban volt az a kápolnától nyugatra lévő, kőből épült, dongaboltozatos helyiség, melynek északi és déli falát tártuk fel a boltozat indításával. A boltozatos helyiség déli falát a Szentlélek-kápolna északi fala adta, nyugati falát pedig már 1957-ben azonosították. Ledöngölt, agyagos, földes padlószintje a mai felszíntől számított 250–260 cm mélységben bontakozott ki. Ennek bontása során 17. századra tehető kerámiatöredékek és egy 1625-ös évszámú II. Ferdinánd ezüst dénár kerültek elő. Ez alapján a helyiségről annyit elmondhatunk, hogy a 17. század elején még biztosan használták; azonban az sem kizárt, hogy már korábban megépíthették (12. kép).

A visszabontott, lapos kövekből rakott boltozatindítással egy szintben habarcsos felszín jelentkezett, melyet a helyiség laza, törmelékes betöltésén alakítottak ki valamikor a 18. században (13. kép). Ezt azzal a lépcsőlejáróval azonosíthatjuk, melynek 1957-ben előkerült mindkét pofafala, és a kápolna nyugati bejáratának küszöbkövéhez vezetett. Feltehetően ehhez kapcsolódott a kápolnától nyugatra talált, 18. századi leleteket tartalmazó habarcsos, téglaporos, letaposott járószint is. Ebben az időszakban emelték azt a kápolna közepén lévő, a Vetési-sír felett található barokk keresztelőmedencét, melynek talapzatát Gyürky Katalin találta meg (H. GYÜRKY 1957, 128.V.II).

A dongaboltozatos helyiség északi fala mellett közvetlenül egy ma háromszög alakú, kőfalak által határolt tér állt. Ennek déli és keleti, fehér színű, meszes habarcsba rakott falai kötésben vannak, egykorúak, míg sárgás habarcsú, sekélyebb nyugati fala utólagos a másik kettőhöz képest. Arra az agyagrétegre tették rá, amely a háromszögletű tér járószintjének habarcsos, kőes aljzatának alapja volt. A háromszögletű tér eredetileg talán nagyobb volt és négy-szögletes, és csak később rekesztették, le kialakítva a ma látható formát (14. kép). Északi sarka éppen a Nagyszeminárium épületének déli síkjánál van; annak 1770-es évekbeli építése során ebbe a korábbi építménybe nem bontottak bele. Szintén az újkori építkezések lenyomatát őrzik a székesegyház északi falához csatlakozó barokk támpillérek megmaradt alapfalai.

Mindezt már a székesegyház 1907–1910 között megvalósult grandiózus átépítése követte, amely

12. kép. A dongaboltozatos helyiség északi fala a megmaradt boltindítással a döngölt, agyagos padlójának megtisztítását követően

13. kép. A kápolnától nyugatra lévő dongaboltozatos helyiség és annak északi falához hozzáépített háromszögű építmény

tovább ronscolta a korai időszakok emlékeit. A Szent György-kápolna felfedezését követő, 1957-ben elvégzett szisztematikus feltárás után az 1960-as évek elején Erdei Ferenc tervei alapján készült el a kápolnák romjainak lefedése és bemutatása. A védőépület alapozása, majd a terület rendezéséhez kapcsolódó közműfektetések a székesegyház északi fala mentén és a Szentlélek-kápolna területén igen nagy kárt okoztak a középkori északi keresztház falaiban és a temető sírjaiban.

14. kép. A dongaboltozatos helyiség mellé épített, jelenleg háromszögű építmény

ÖSSZEGZÉS

Jelen feltárás – várakozásainkat felülmúlva – számos új információt szolgáltatott a korai rotunda, a 13. századi oktagonális kápolna, a román kori és gótikus székesegyház, a körülöttük elhelyezkedő, a középkorban működő temető, valamint a környező területek beépítettségére vonatkozóan.

Az ásatás központi objektumát a többperiódusú Szent György-kápolna képezte (3. kép). Itt a rétegeket és a falazatokat összegezve felállítható egy relatív kronológia a kápolna kapcsán, amely alapján a rotunda első periódusa fehér habarcsba rakott alapfalaival közvetlenül az őskori humuszréteg felszínére épült. A körkápolna falaihoz igazodik a vele egy periódusban épített, lapkövekből kialakított, burkolt járszint. A rotunda építésének pontos korhatározására az előkerült leletanyag alapján nem áll mód, azonban az megelőzi a székesegyház 11. századi felépülését. A székesegyház keresztházának fala ráépült a korábbi rotunda falára.

A kápolna 13. századi átépítése során a korábbi falakat visszabontották, az új, oktagonális alaprajzú épületet hozzáépítették a székesegyház keresztházának északi zárófalához. A gótikus építkezések során megváltozott a kápolna alaprajza; ám a korábban, H. Gyürky által kiszerkesztett arányokkal ellentétben szinte teljesen megegyezett a korai kápolna méretével, egyedül az apszis tájolásában figyelhető meg eltérés (9. kép). A 15. század második felében megvalósult átalakítások az alaprajzot nem változtatták meg, csupán az épület díszítését érintették. A feltárt sírok nagy része a székesegyházzal és a kápolna 13. századi periódusával megegyező tájolású, mindössze egy olyan keletelt sír került elő, ami a korai kápolna tengelyében volt lefektetve, illetve három további, amelyek egyik épület tájolásával sem egyeztek meg.

A 16. század folyamán vette kezdetét a kápolnától nyugatra lévő terület beépítése, és a feltárt dongaboltozatos tér még bizonyosan használatban volt a 17. század elején is. A 18. században már e helyiséget

elfedve egy lépcső vezetett le a még mindig használatban lévő kápolnához. A dongaboltozatos tér északi oldalához további építményt kapcsoltak, amelyet aztán a jelenleg is látható, háromszögű térré alakítottak át. Erre még bizonyosan az 1770-es évek előtt került sor, mielőtt felépült volna a Nagyszeminárium épülete.

A jelenleg is zajló, nagyszabású beruházás (amely szükségessé tette e feltárás megvalósulását is) további földmunkái során minden bizonnyal még több új megállapítást tehetünk a terület múltját illetően; további adalékul szolgál majd a leletanyag feldolgozása és a sírok antropológiai vizsgálata is. Az új adatokkal reményeink szerint később pontosíthatók, kiegészíthetők lesznek a fent leírtak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Erdei F. & Koppány T. (1966). A veszprémi Szent György-kápolna állagvédelme. *Magyar Műemlékvédelem* 1961–1962, 89–92.

Fülöp A. (2021). Régészeti adatok a veszprémi székesegyház és a Szent György-kápolna korai időszakához. In: Karlinszky B. & Varga T. L. (szerk.). „*Capellereginalis*”. *A veszprémi püspökség a középkorban*. Veszprém, 279–281.

Fülöp A. & Koppány A. (2021). *Veszprém, Szent György-kápolna. Építéstörténeti tudományos dokumentáció értékleltárral*. Budapest, 2021.

Kralovánszky A. (1990). The settlement history of Veszprém and Székesfehérvár in the middle ages. In: Gerevich L. (szerk.). *Towns in medieval Hungary*. Budapest, 51–95.

Gutheil, J., H. Gyürky K., Erdei F. & Koppány T. (1960). A veszprémi Szent György egyház és konzerválása. *Műemlékvédelem* 4, 360.

H. Gyürky K. (1957). *Veszprém, vár. Régészeti dokumentáció*. MNM Régészeti Adattár. 1957.128.V.II.

H. Gyürky K. (1963). Die St. Georg-kapelle in der Burg von Veszprém. *Acta Archaeologica Hungarica* 15, 341–408.

Praznovszky M. (1994). Kiegészítések Veszprém irodalmi topográfiájához In: V. Fodor Zs. (szerk.). *Veszprém kora-középkori emlékei*. Veszprémi Múzeumi Konferenciák 5, 119.

Simon A. (2012). „Bogyay Tamásnak tisztelettel. Tóth Sándor” Egy levél 1966-ból. *Ars Hungarica* 38, 436–449.

Tóth S. (1974). Régészet, műemlékvédelem, történelem. Építés-, Építészettudomány 5, 617–630.

AJÁNLOTT IRODALOM

Ádám I. (2010). A veszprémi székesegyház a barokk korban. I-II. kötet. In: Karlinszky B. & Varga T. L. (szerk.). *Centenáriumi album a veszprémi székesegyház újjáépítésének százéves évfordulójára*. Veszprém, 19–23.

Bogyay T. (1994). A Karoling-kori Veszprém problémája. In: V. Fodor Zs. (szerk.). *Veszprém kora-középkori emlékei*. Veszprémi Múzeumi Konferenciák 5, 6.

Hegy Dóra et al. • A veszprémi Szent György-kápolna környezetében végzett 2022. évi feltárás első eredményei

Éri I., Kelemen M., Németh P. & Torma I. (1969). *Veszprém megye régészeti topográfiája. A veszprémi járás*. Magyarország Régészeti Topográfiája 2. Budapest.

Gutheil J. (1940). Mátyás korának veszprémi emlékei. *Dunántúli Szemle* 7, 119–134.

Gutheil J. (1979). Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém, 231–235.

Györffy Gy. (1983). István király és műve. Budapest, 1983, 182–183.

Lukcsics P. & Pfeiffer J. (1933). A veszprémi püspöki vár a katolikus restauráció korában. Veszprém, 43–44, 51–52.

Nótári T. (2005). Források Salzburg kora középkori történetéből. Szeged.

Szántó I. (1986). Balatoni várak övezete a dunántúli védelmi rendszerben (1541–1690). *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 18, 261–302.

Tóth S. (1964). Veszprémi középkori sírkőtöredékek. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 2, 167–183. 46. jegyzet.

Tóth S. (1993-1994). A veszprémi székesegyház középkori kőfaragványai II. *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* 19–20, 327–345.